
SECURITY AND ECONOMY

Boryana Varbanova

Vasil Levski National Military University, Bulgaria, varbanova_01@abv.bg

Abstract: The object of interest in this report is the relationship, influence and interaction between the economy as a science and national security. The main micro and macroeconomic factors and their influence on the ongoing economic processes are considered. With regard to microeconomic processes, the main microeconomic concepts, their definitions and possible deviations are considered. The objects of analysis are enterprises and households as factors of the microenvironment. With regard to enterprises, the study focuses on the demand and supply of resources in conditions of scarcity. The factors influencing the market equilibrium are analyzed. Emphasis is also placed on wages and their dynamics under the influence of market factors. The household is a basic economic unit and the influence of its behavior depends on economic processes, but also economic processes depend on the behavior of households. The behavior of the supply and demand curve, the income curve and the interaction between them are studied. From a macroeconomic point of view, the analysis is focused on the main macroeconomic indicators - inflation, unemployment, employment and the level of gross domestic product and gross domestic product per capita. Any economic, political, social, and in modern conditions and health shocks have an impact on the security and stability of economic processes in the country. First of all, the gross domestic product is considered with the different methods for its calculation. The influence of each of its components is considered, studied and analyzed separately. Inflation, as a powerful macroeconomic mechanism of influence and its impact on the security of the economy, also finds a place in the analysis. The relationship between inflation - employment - unemployment and the main factors influencing it have been studied. The employment rate is directly related to the disposable income of households and their consumption. High consumption is the main stimulus of economic development, and lower consumption plays the role of a brake in the course of economic processes. Determining the security of the economy are also the processes that take place outside the country - conflicts, national bankruptcies, refugee waves, etc.

Keywords: Microeconomics, macroeconomics, security, unemployment, employment, inflation

СИГУРНОСТ И ИКОНОМИКА

Боряна Върбанова

Национален военен университет “Васил Левски”, varbanova_01@abv.bg

Резюме: Обект на интерес в настоящият доклад е връзката, влиянието и взаимното въздействие между икономиката като наука и националната сигурност. Разгледани са основни микро и макроикономически фактори и влиянието им върху протичащите икономически процеси. По отношение на микроикономическите процеси се разглеждат основните микроикономически понятия, техните дефиниции и възможни отклонения. Обект на анализ са предприятията и домакинствата като фактори на микросредата. По отношение на предприятията, изследването е насочено към търсенето и предлагането на ресурси, в условията на недостиг. Анализирани са факторите, които влияят на пазарното равновесие. Акцентирано е също така върху трудовото възнаграждение и неговата динамика под въздействието на пазарните фактори. Домакинството е основна икономическа единица като влиянието на неговото поведение зависи от икономическите процеси, но и икономическите процеси зависят от поведението на домакинствата. Проучено е поведението на кривата на търсенето и предлагането, кривата на дохода и взаимодействието между тях. От макроикономическа гледна точка анализът е насочен към основните макроикономически показатели – инфлация, безработица, заетост и равнище на брутният вътрешен продукт и съответно брутен вътрешен продукт на глава от населението. Всяко икономическо, политическо, социално, а при съвременните условия и здравно сътресение оказват влияние върху сигурността и стабилността на икономическите процеси в страната. На първо място е разгледан брутният вътрешен продукт с различните методи за изчисляването му. Влиянието на всеки негов компонент е разгледано, проучено и анализирано по отделно. Инфлацията, като мощен макроикономически механизъм за въздействие и нейното влияние върху сигурността на икономиката също намира място в анализа. Проучена е връзката инфлация – заетост – безработица и основните фактори оказващи влияние върху нея. Равнището на заетост е в пряка връзка с разполагаемият доход на домакинствата и тяхното потребление. Високото потребление е основния стимул

на икономическото развитие, а заниженото потребление играе ролята на спирачка при протичането на икономическите процеси. Определящи за сигурността на икономиката са също и процесите, които протичат извън територията на страната – конфликти, национални фалити, бежански вълни и т.н.

Ключови думи: Микроикономика, макроикономика, сигурност, безработица, заетост, инфлация

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Връзката между икономика и сигурност се дефинира, чрез изясняване на понятието „сигурност“. Под сигурност, най-общо се разбира състояние на една система, при което тя може да функционира нормално, като се съпротивлява успешно, срещу неблагоприятното влияние на външни фактори върху нея. Националната сигурност като състояние на обществото е явление със сложен и многоаспектен характер.

2. ИКОНОМИЧЕСКА СИГУРНОСТ

Редица автори обвързват икономиката със сигурността, използвайки понятието „икономическа сигурност“. Това понятие няма еднозначно определение. Според Слатински “икономическата сигурност е достъп до ресурси, финанси и пазари, необходими за поддържане на приемливи нива на благосъстояние и икономическа мощ на държавата” (Слатински, 2000).

Според Ночева „икономическата сигурност може да бъде определена като устойчивост на националната икономическа система към ендегенните или екзогенните шокове с икономически или политикономически произход, проявяващ се в нейната способност да неутрализира източниците на заплахи и да минимизира щетите, нанесени вследствие на реални въздействия от икономически характер.” (Ночева, 2011)

Според Вечканов “икономическата безопасност е икономическа категория, характеризираща такова състояние на икономиката, при което се осигурява устойчив икономически ръст, оптимално удовлетворяване на обществените потребности, рационално управление, защита на икономическите интереси на национално и международно ниво” (Вечканов, 2008).

Основен проблем на сигурността е икономическото и осигуряване. Националната сигурност зависи в значителна степен от икономическата мощ на страната. Икономическото състояние на страната засяга пряко различни страни на сигурността (Банабакова, 2019).

Социалната сигурност като елемент на икономическата сигурност се разглежда като единство на високо качество в образованието, здравеопазването, материалните и духовните условия на живот, заетостта, социалното осигуряване и социалното подпомагане и преодоляване на демографския срив от една страна, а от друга страна като комплекс от мерки за предпазване на хората, изпаднали в необичайна ситуация (Терзиев, 2018). Развитието на висшето образование, изследователската и научната дейност, както и опазването на културно-историческото наследство са основа за предприемане на действия от стратегически характер при планирането и осъществяването на секторни и общи национални политики за развитие на личността и обществото (СНС, 2018).

Не всеки проблем е проблем на сигурността, но той става такъв от момента, в който не може да бъде овладян без структурни трансформации в системата за национална сигурност, в държавата и обществените отношения.

3. КЛАСИФИЦИРАНЕ НА ПОКАЗАТЕЛИТЕ, ХАРАКТЕРИЗИРАЩИ СИГУРНОСТТА

Величков класифицира индикаторите за икономическа безопасност в следните групи (Величков, 2002):

- ръстът на брутния вътрешен продукт (БВП);
- равнището и качеството на живота на населението;
- темпът на инфлацията;
- процентът на безработицата;
- структурата на икономиката;
- държавният дълг;
- имущественото разслоение на обществото;
- криминализацията на икономиката и обществото;
- техническото състояние на производството;
- конкурентоспособността;
- зависимостта от вноса на суровини, енергия и продукция;
- сенчестата икономика;
- състоянието на валутния резерв и др.

Тази класификация е доста детайлна и изброява всички макроикономически показатели, които оказват влияние върху сигурността на националната икономика.

Друга класификация, създадена и въведена от проф. Слатински дефинира пет нива на сигурност (Слатински, 2010):

1. Сигурност на Индивида.
2. Сигурност на Групата от индивиди.
3. Сигурност на Държавата.
4. Сигурност на Общността от държави.
5. Сигурност на Света.

В настоящият доклад обект на интерес е националната сигурност или първите три нива на сигурност, според Слатински като основното внимание е насочено към сигурността на държавата – третото ниво на сигурност.

4. СИГУРНОСТ НА ИНДИВИДА

От икономическа гледна точка сигурността на индивида се отнася да поддържа на определено ниво на жизнен стандарт, което се постига чрез достъп до ресурси и възможност за осигуряване на финансови средства. Държавата трябва да осигури възможност на отделният индивид да се труди срещу заплащане. Качеството на труда, който хората предлагат зависи от техните личностни, физически, интелектуални качества и най-вече от нивото на завършеното образование. По правило по-високото образование дава възможност за по-престижна работа, а от там и за по-добро заплащане, осигуряващо по-висок жизнен стандарт. От значение е и съотношението между търсене и предлагане на труд т.е. ако пазарът е пренаситен с определени специалисти, въпреки притежаваното образование, хората са принудени да приемат по-нископлатена работа. Това понижава чувството им за сигурност, предвид по-ниските доходи и усещането за несигурност.

5. СИГУРНОСТ НА ГРУПАТА ОТ ИНДИВИДИ

Групата е съвкупност от хора с общи ценности и интереси. Групите биват формални и неформални като един и същ човек едновременно участва в няколко групи. Груповата сигурност се определя от вътрешните междуличностни взаимоотношения и от външния натиск върху нея. Формалните групи, обикновено са работни среди – предприятия. Целта на предприятието е да извършва определена икономическа дейност с цел печалба. Най-общо печалбата е разликата между приходите и разходите на предприятието и зависи основно от цената на ресурсите. Човешкият капитал е основен ресурс, от чиято цена зависи равнището на печалбата. От значение е и реализацията на продукцията, на което влияние оказват различните микроикономически фактори. Сигурността на групата в голяма степен определя сигурността на отделния индивид.

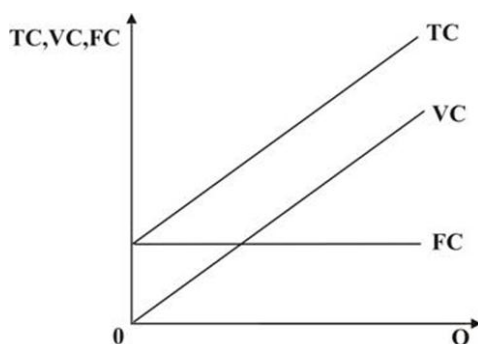
За да осъществява дейността си, всяка организация се нуждае от ресурси (материални, финансови, човешки, информационни и т.н.), които да вложи в производствения процес за създаване на блага. Всички ресурси, които осигуряват осъществяването на производствения процес се определят като производствени фактори. В зависимост от равнището на използваните технологии, производствените фактори могат да се заместват и да се допълват. Готов продукт е всяко материално или нематериално благо, с което се задоволяват потребностите на потребителите. Съотношението между готовия продукт и производствените фактори (материална база, преподавателски състав, административен състав, разходи за научна дейност и т.н.), които го създават определя производствената ефективност и се измерва чрез производствената функция. Производствената функция показва максималното количество продукт, което може да се произведе при конкретна комбинация от производствени фактори.

Най-общия вид на производствената функция е: $Q = f(X_1, X_2, X_3, \dots, X_n)$, където: Q е количество готова продукция; $X_1, X_2, X_3, \dots, X_n$ - използваните производствени фактори в определено количество .

Паричната стойност на ресурсите, вложени в стопанската дейност на фирмата се изразява чрез понятието разходи. За определянето на величината на разходите са необходими данни относно цените и количествата на изразходваните производствени фактори. За да се изчислят производствените разходи е нужно да се умножат количеството производствени фактори по техните цени.

Производствените разходи се подразделят на постоянни, променливи и общи . Постоянни или фиксирани разходи (FC - fixed costs) са разходите, които не зависят от количеството на произвеждания продукт. Като фиксирани разходи могат да се определят: енергийни разходи, разходи за наемане на сгради, данъците и такси и т.н.. Съществуването на постоянни разходи е възможно в краткосрочен период - в дългосрочен период всички разходи са променливи, а постоянните клонят към нула. Постоянните разходи остават неизменни, независимо от това колко произвежда фирмата, следователно кривата, която ги изобразява графично е хоризонтална права линия показано на фигура 1. Променливи разходи (VC - variable costs) са разходите, които се променят с изменението в количеството на производството. Променливи са всички

разходи извън постоянните. Общи разходи (TC - total costs) - определят се като обща сума на всички разходи за производство на определено количество продукция. Общите разходи се формира от общия сбор от сумата на постоянните (TFC) и сумата на променливите (TVC) разходи:
 $TC = TFC + TVC$

Фигура 1 Общи, променливи и фиксирани разходи

Приходите се подразделят на общи, средни и пределни:

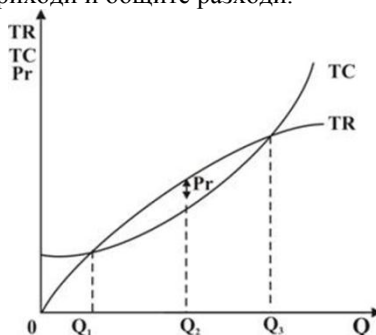
Общ приход (TR) - общата сума парични постъпления от продадения обем продукт за определено време.

Среден приход (AR) - приходът, който носи единица продукция т.е. какъв приход се получава от обучението на един студент. Средният приход е равен на общият приход отнесен към общото количество продадена продукция т.е. средният приход е равен на цената на продукцията. От тук следва, че кривата на търсене и кривата на средния приход съвпадат т.к. и двете криви отразяват цената, но от различни гледни точки. Кривата на търсенето дава представа за цената при различни обеми на търсени количества. Кривата на средния приход представя цената като приход, който може да се получи при единица продадена продукция.

Пределен приход (MR) - допълнителен приход, от всяка допълнителна единица продукт т.е. какъв приход носи на университета обучението на още един допълнителен студент. Проявява се като прираст на общия приход (TR), отнесен към прираста на продуктовото количество (AQ).

Изчисляването на пределния приход позволява на организацията да избере този обем продукция, при който общият приход ще се максимизира. Докато пределният приход е положителна величина, общият приход расте с увеличаването на продадената продукция. Докато пределният приход е по-голям от средния, средният приход расте. Когато пределният приход е под средния, с всяко допълнително количество продадена продукция, средния приход намалява.

Както вече стана ясно, основната цел на фирмата, е да реализира максимална печалба виж фигура 2. Печалбата е разлика между общите приходи и общите разходи.

Фигура 2 Максимизиране на печалбата

На фигура 2 са представени кривите на общите приходи и общите разходи. Видно е, че печалба се реализира в интервала Q_1Q_3 , а извън него се отчита загуба при продажбата на продукт. В точките Q_1 и Q_3 печалбата е нула, понеже общите приходи са равни на общите разходи. При обем на продукция Q_2 , фирмата максимална печалбата си т.к. разликата между общите приходи и общите разходи е най-голяма. Същевременно, максималната печалба не съвпада с максималния приход. Причината за това е динамиката на пределните приходи и пределните разходи. В интервала Q_1Q_2 пределните приходи растат по-бързо от пределните разходи, поради което с увеличаването на продадената продукция печалбата нараства. В интервала Q_2Q_3 пределните разходи растат по-бързо от пределните приходи и с всяко допълнително продадено количество

печалбата намалява. Максимална печалба се получава при обем Q2, при който пределните разходи са равни на пределните приходи $MC = MR$.

Колкото повече предприятия максимизират печалбата си в националното стопанство, толкова по-високо е равнището на сигурност на икономиката.

6. СИГУРНОСТ НА ДЪРЖАВАТА

От политическа гледна точка, под сигурност на държавата се има в предвид опазване на суверенитета и териториалната цялост. Определя се като чисто публично благо, което не се финансира по равно от всички, но се потребява общо т.к. никой от потребителите не може да бъде изключен от потреблението дори да не желае да плаща.

От икономическа гледна точка, под сигурност на държавата се разбира стабилна икономика с устойчив БВП, ниска безработица, висока заетост и липса на инфлационни процеси.

Брутният вътрешен продукт (БВП) или Gross Domestic Product (GDP) е пазарната стойност на всички стоки и услуги, предназначени за крайно потребление, произведени в рамките на страната за определен период от време (най-често една година). Брутният вътрешен продукт може да се представи и като сума от добавъчните стойности, означаваща разлика от постъпленията и производствените разходи за производство и реализация на продукцията. БВП се подразделя на номинален и реален (Златева, Д, 2018).

Номинален БВП е обемът на БВП, определен при текущи цени, а реален БВП се изчислява като се вземат в предвид инфлационните процеси и се коригира стойността на компонентите в зависимост от тях. За целта статистиката взима определена година за “базова” и спрямо нея се изчислява промяната за следващите периоди, коригирана с процента на инфлацията. Реалният темп на растеж на БВП се пресмята, като индексът на растежа на номиналния БВП се раздели на индекса на цените през определен период. БВП на човек от населението позволява да се сравнява темпът на растеж на реалния БВП между страни с различно население и различна степен на развитие (САЩ, Китай, Швейцария, България).

Растежът на реалния БВП е основен приоритет на икономическата политика на всяка страна. Според икономистите – кейнсианци (Р. Харот, Е. Домар и др.) условия за икономически растеж са размерът на спестяването (натрупване на капитала) и равнището на капиталоемкостта на продукта, изразявана чрез капиталовия коефициент. Според неокласиците (Р. Солоу, Ед. Денисън) темпът на растеж е резултат на производството на реалния БВП, а за негови фактори се приемат разходите на труд и на капитал и техническите нововъведения.

За измерване на БВП най-често се използва разходния подход т.к. той определя на обема на БВП чрез обобщаване на всички разходи за покупка на стоки и услуги. Изчислява се по формулата

$$GDP = C + IT + G + NExp$$

Потребителски разходи на домакинствата (C) – това са разходите на домакинствата за покупка на блага за лично потребление. Те са свързани и с първото и с второто ниво на сигурност. Този тип разходи зависят от разполагаемия доход на домакинствата, който пък от своя страна зависи от броя и размера на източниците на доходи.

Инвестиционни разходи на частния бизнес (IT) – това са разходите за брутни вътрешни частни инвестиции, извършвани вътре в националното стопанство от частния бизнес. Този тип разходи се правят, когато икономиката е с високи нива на сигурност, има свободен паричен ресурс и от вложените средства се очаква сигурна възвръщаемост.

Разходи на правителството (G) – за покупка на стоки и услуги – това са разходите за правителствени покупки, свързани с изпълнението основните функции на правителството. Тези разходи се свързват с гарантирането на националната сигурност и вътрешния ред, с работата на държавната администрация, образованието и , здравеопазването и др. Правителството извършва разходи за социално осигуряване и социални помощи (трансферни плащания), които не се включват в разходите за правителствени покупки на стоки и услуги.

Разходи за чужденци формиран от чистия износ (NExp). А чистия износ сам по себе си се формира като разлика между общия износ (Exp) и общия внос (Imp)

В системата на националните сметки сумата от всички видове парични разходи за крайни стоки и услуги от вътрешното производство определя обема на БВП:

Дългосрочните фактори със значение за сигурността на икономиката са:

- Качеството и количеството на разполагаемите производствени ресурси – числеността на икономическо активното население и неговата квалификация; обема на разполагаемите суровини, материали, горива и др продукти; обема и структурата на брутните инвестиции и нововъведените технологии;

- Ефективността на използване на разполагаемите ресурси – в зависимост от степента на използване – величината на фонда на работното място; интензивността на производителността на труда; специализация и коопериране на производството (икономиите на капиталови ресурси, организацията на труда, производството и управлението);

- Равнището на цените на ресурсите – то има две разновидности. От гледна точка на кратък срок – механизмът “очаквано – действително равнище на цените” и от гледна точка на дълъг срок – значение има друг механизъм: приспособяване цените на ресурсите към изменението на цените на крайните блага.

Именно всички тези фактори, събрани на едно място изменят предлагането в една или друга насока: ако влиянието е благоприятно предлагането расте, а ако е неблагоприятно – то се свива. Възможно е, обаче, едни фактори да действат в положителна насока, а други в отрицателна.

Заетостта се разглежда в широк и тесен смисъл. В широк смисъл заети са всички лица, които упражняват общественополезен труд, независимо от това дали получават доход за това. В тесен смисъл заети са само тези, които за вложения си труд получават работна заплата, хонорари, плащания по граждански договори и др. Заетостта може да бъде: пълна, непълна, рационална, нерационална. При пълна е заетостта 100% от работната сила има работа, но в действителност такова състояние е невъзможно. Винаги има трудоспособни хора, които в момента учат, преквалифицират се, имат нетрудови доходи, сменят местожителството си и затова не желаят да работят. Поради тази причина пълна е заетостта, когато незаемите лица са в границите на естественото равнище на безработица. Непълна е заетостта, когато безработните са над естественото равнище на безработица или ако работната сила се използва частично.

Сигурността на икономиката в дългосрочен план изисква рационална заетост. При нея не просто се осигурява работа на трудоспособното население, а оптимално ефективно заетите се използват за продължителен период от време. Следователно заетостта може да е пълна, но нерационална т.е. всички имат работа, получават доход, но трудът им е ниско производителен или непълна, но рационална заетост, когато безработицата е над естественото си равнище, но производството достига предела си при съществуващата технологична база и организация на труда.

Основните фактори, от които зависи заетостта са: състоянието на икономиката (по време на криза заетостта намалява, а при оживление и подем – расте); екстензивните и интензивните фактори на растежа; равнището на данъчното облагане (когато данъчното бреме е високо, предлагането на труд намалява); социална обезпеченост на населението (когато помощите за безработни са високи и се получават продължително време, хората не бързат да започнат работа, изчакайки по-изгодни предложения) (Varbanova, 2017).

Заетостта има икономическо и социално значение. По-високата заетост увеличава обема на брутния вътрешен продукт и гарантира желаните темпове на растежа. Тя ограничава бедността в обществото и позволява на заетите по-пълно да задоволят потребностите на своите семейства. Заетостта е непосредствено свързана с безработицата (Терзиев, 2016).

Безработицата е социално-икономическо явление, при което част от хората не могат да си намерят работа и се превръщат в относително излишно население. “За безработен се счита всеки, който е в трудоспособна възраст в момента, не работи, но не е пенсионер и желае да постъпи на работа”.

Безработицата се измерва в абсолютни и относителни величини. Абсолютни величини са броя на безработните, а относително се измерва нормата на безработица, която е отношение между броя на безработните и работната сила. $N=U/FL \cdot 100$, където N- норма на безработица; U- брой на безработните FL- раб. сила

Видовете безработица, в зависимост от факторите, които я предизвикват се дели на текуща, структурна и циклична. Текущата отразява хората, които доброволно сменят работата си или току що са напуснали училище. Тя включва хората, които търсят и очакват работа и се приема за неизбежна. Структурната безработица е свързана с новите технологии и продукти. Технологичния прогрес намалява търсенето на традиционни професии и увеличава потребността от работна сила с нова квалификация. При нея има свободни работни места, но работниците нямат необходимата квалификация да ги заемат. Структурно безработните не могат да получават работа без допълнително обучение и преквалификация. Цикличната безработица е предизвикана от спада на производството и икономическите кризи. Близка до цикличната е сезонната безработица, която отразява сезонните колебания на производството в селското стопанство, туризма, строителството. Тя не се свързва с икономическите цикли.

Винаги има хора, които не са заети. За естествено равнище на безработица се говори, когато факторите, влияещи върху повишаването или намаляването на работната заплата се намират в равновесие. Когато безработицата е в естествените си граници пазарът е балансиран. Безработицата отразява неизбежни процеси на функциониране на пазарния механизъм. Естественото равнище показва каква може да бъде максималната заетост, съответстваща на потенциалното производство. То е отражение на създадените

бариири, които ограничават свободното движение на работна сила. Естественото равнище на безработицата е винаги по-голяма от нула. Естествено равнище на безработица е това, при което силите, които повишават цените и инфлационното равнище на заплатите са в равновесие.

Естествената безработица може да се снижи чрез: подобряване на информацията за свободните работни места, професионална подготовка на безработните по търсените специалности, откриване на работни места от общински и държавни структури, а при нужда, дори намаляване на социалната защита при безработица. Безработицата ражда икономически и социални проблеми, националното производство е недостатъчно и БНП (Брутен национален продукт) не достига потенциалния си обем. Чрез закона на Оукън може да се определи абсолютна загуба на продукция при всяко равнище на безработица. Ако безработицата превишава естественото си равнище с 1%, то БНП изостава от потенциалния си обем с 2,5% (Терзиев, 2016).

Безработицата поражда и тежки социални проблеми. Тя е загуба на доходи на домакинствата, промяна на статуса на хората и социалния престиж, стимулира престъпността и може да доведе до бурни социални промени и нарушаване на сигурността на местно и национално ниво. Държавата може да засили социалната защита на безработните, създавайки нови видове заетост, ефективна системи при подготовка на работна сила, осигурява средства за социално компенсирание при безработица.

Безработицата и заетостта са пряко свързани с равнището на инфлация. Инфлацията е процес на общото повишаване равнището на цените, при което парите се обезценяват. Това не означава, че непременно всички цени растат, но общото им равнище се повишава. За да се определи размера на инфлацията трябва да се познава ценовото равнище, което се измерва с ценовите индекси.

Индексът на потребителските цени е най-използвания показател за ценово равнище. Той е претеглената средна стойност на потребителската кошница през дадена година отнесена към претеглената средна стойност на същата потребителска кошница през някоя базисна година. Теглата на различните цени се получават съобразно икономическата важност през базисната година, т.е. търси се относителния дял на разходите за съответната стока в потребителския бюджет. Ако три стоки са в една комбинация, то относителното тегло на "А" ще бъде равно на:

$$P_a * Q_a / (P_a * Q_a) + (P_b * Q_b) + (P_c * Q_c) = \text{относително тегло стока "А"}$$

Индекса на цените се получава като се отнесе сумата от произведенията на отделните количества стоки по техните цени от текущата година върху сумата от същите количества стоки по базисни цени. Ако сме приели за база 2018 г. и определяме индекса на цените през 2019 г. математически това ще изглежда така:
$$Y_u = P_{a19} * Q_{a18} + P_{b19} * Q_{b18} + P_{c19} * Q_{c18} / P_{a19} * Q_{a18} + P_{b18} * Q_{b18} + P_{c18} * Q_{c18}$$

Количествата от текущия и базисния период са едни и същи.

Индекса на цените се отнася до доходите за стоки и услуги за едно средно домакинство. Това означава, че индекса сам по себе си надценява увеличаването на цените за едни домакинства и го подценява на други.

Дефлацията е явление обратно на инфлацията. Тя е процес на понижаване на ценовото равнище.

Друг показател за измерване на икономиката е темпа на инфлацията. Той показва каква е скоростта на инфлацията и се изчислява като от индекса на цените през текущата година се приспадне индекса на цените от базисната година и получената разлика се раздели на индекса на цените от базисната година:

$$\text{темпа на инфлация} = Y_t - Y_{t-1} / Y_{t-1}$$

Дефлацията е понятие, с което се означава снижаване темповете на инфлацията.

Инфлацията води до повишаването на общото равнище на цените на стоките. Потребителите търсят по-евтини стоки, каквито са вносните, в резултат на което намалява търсенето на стоки собствено производство. Това от своя страна намалява производството, а от там и търсенето на работна сила и безработица. Или инфлацията „изяжда“ разполагаемият доход на домакинствата и техните спестявания, от което следва, че те изпадат в ситуация на несигурност и не са склонни да разходват средства над критичния минимум. Темпът на инфлация се отнася до общото равнище на цените, а то зависи от парите в обръщение и покупателната способност.

В наши дни обаче има ли сигурност, има и мир, но обратното вече не е вярно. Сигурността е много повече от мира.

7. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

- Икономиката и сигурността са взаимносвързани и взаимнозависими. Стабилното състояние на икономиката е гаранция за националната сигурност (на държавно ниво). Същевременно сигурността е необходимо условие за икономически растеж.
- Сигурността на индивида се основава на поддържането на определен стандарт на живот, при който той може безпроблемно да задоволява основните си потребности.

- Сигурността на групата се свежда до сигурността на организациите, в които те участват – формални, под формата на предприятия и неформални.
- Сигурността на икономиката на ниво държава се гарантира и от стабилните трендове на макроикономическите показатели.

ПРЕПРАТКИ

- Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България* Приета с Решение на НС от 14.03.2018 г., обн., ДВ, бр. 26 от 23.03.2018 г.
- Банабакова, В (2019). *Социалната логистика и сигурността – национална, икономическа и социална*, Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността” том 3, В. Търново, 2019, ISSN 2367-7465, 114
- Вечканов, Г. (2008). *Економическа безопасност*. М.: Питер, 45.
- Величков, И. (2002). *Сигурност*, Еко Принт, София.
- Златева, Д. и др. (2018). *Учебник по Макроикономика /* Емил Панушев, Иван Бянов, Невена Бянова, Даниел Диманов, Едуард Маринов - Велико Търново: Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий“, 261. ISBN 978-619-208-148-5.
- Ночева, М. (2011). *Икономически аспекти на сигурността и конкурентоспособността в условия на криза*. С.: ВТУ „Т. Каблешков”, 8.
- Слатински, Н. (2000). *Измерения на сигурността*. С.: Парадигма, 3.
- Слатински, Н. (2010). *Петте нива на сигурността*, Военно издателство, София, 9.
- Terziev, V. (2018). *Policies and instruments for social development*. Academy of Innovation and Sustainability, Plovdiv, 44
- Терзиев, В. (2016). *Обучение, основано на компетенции, в публичните служби за заетост (Competence-based training in public employment services)*, Tenth International Scientific Conference The power of knowledge, 7-9 October 2016, Agia Triada, Republic of Greece, Knowledge International Journal Scientific papers, Institute of Knowledge Management, Skopje.
- Терзиев, В. (2016). Развитие на пазара на труда в България и влияние на провежданите политики в областта на заетостта и безработицата, Списание „Икономика 21“, СА „Д.А. Ценов“ – Свищов
- Varbanova, V., (2017). *Vicious circle of subsidized employment*, International Conference Knowledge-Based Organization, Land Forces Academy "Nicolae Balcescu" Sibiu-Romania, 2017, ISBN 978-973-153-273-8, 339